

NIETZSCHE A OTÁZKA DEJÍN

Štefan Jusko

Abstrakt:

Cieľom štúdie je pokúsiť sa ukázať na Nietzscheho špecifický postoj k dejinám, resp. na rámec jeho „filozofie budúcnosti“. V nie poslednom rade chce sprístupniť odbornej verejnosti aj jeho filozofickú prvotinu *Osud a dejiny* (*Fatum und Geschichte*), ktorú napísal už ako 18. ročný študent a ktorá sa stala istou platformou pre jeho budúce filozofické práce. Na rozbere práce *Osud a dejiny* sa chceme pokúsiť poukázať na dejiny, ako ich chápal Nietzsche, ale aj na istú metódu diverzifikácie hodnôt, ktoré sú klasický nesúmerateľné, ale vo filozofii môžu reprezentovať istý rámec „toho istého“.

Kľúčové výrazy:

Osud, dejiny, časový, nečasový, diverzifikácia nesúmerateľného, filozofia dvojznačnosti

Pre F. Nietzscheho sa otázka dejín nejaví ako problém samotných dejín, ale skôr ako problémom dejinného (historického, historizujúceho) spôsobu *nazerania* na samotné dejiny a aj na skutočnosť ako takú; už od jeho prvých prác jasne diverzifikuje fenomén dejín a histórie od spôsobu a štýlu *nazerania* na dejiny. Z tohoto vyplývajú zásadné konzekvencie: História človeka, ľudskej spoločnosti, ba celej skutočnosti nemôžeme, podľa Nietzscheho, skúmať tou istou perspektívou. Ona totiž neumožňuje

od tohoto nazerania dištanciu, ktorá by človeku zaručila jej nezaujaté zhodnotenie. Inými slovami povedané: Úlohou Nietzscheho filozofie je sproblematizovanie historickej perspektívy nazerania na skutočnosť a teda formovanie *nového pohľadu* na ňu, ako aj na jej dejiny.

Skôr, ako sa Nietzsche dopracuje k formulácii „filozofie budúcnosti“ explicitne (*Tak vŕavel Zarathustra*), onú *novú*, dodajme, radikálne novú perspektívu nazerania, *nečasovú* a v pomere k dejinnej *dvojznačnú*, implicitne používa už od svojich prvých prác (*Filozofia v tragickom období Grékov*, *Nečasové úvahy*, ale aj, rozsahom menších štúdií a konceptov, spomeňme aspoň päť prednášok v bazilejskej Dobrovoľnej akademickej spoločnosti na tému *O budúcnosti našich vzdelávacích inštitúcií*, filozofické skice *O páťosu pravdy*, *Grécky štát*, či nedokončenú nečasovú úvahu *My filológovia*). Dokonca, ako je známe, problematike *nového myslenia*, jeho filozofického a vedeckého zdôvodnenia, sa venuje už v prvej publikovanej práci *Zrodenie tragédie z ducha hudby*, kde fenomén *nečasového*, *dvojznačného* formuluje v dionýzovsko-apolónskom princípe.

Otázku diverzifikácie dvoch, akoby nesúmerateľných perspektív *tej istej* skutočnosti, ako metódu rozlišovania toho, čo nie je možné ontologicky a ani onticky rozčleniť, ale čo môže človeku poslúžiť ako fenomén *dvojznačného* nazerania na skutočnosť, načrtáva už vo svojej prvej filozofickej skici *Osud a dejiny*. (Predmetnej práci sa v našej štúdii chceme venovať aj preto, že v našom česko-slovenskom prostredí, pokiaľ je nám známe, nebola publikovaná a ani filozofický interpretovaná).

V apríli 1862, v čase veľkonočných prázdnin píše mladý Nietzsche, študent Pforty, pomerne malý text s názvom *Osud a dejiny* [1], v ktorom, sám pre seba, načrtáva akési kontúry svojho budúceho filozofického projektu.

Uvedenú prácu začína odvážnou, zároveň však akoby až naivnou a špekulatívnou skepsou nad učením kresťanstva a jeho dejinným myslením; za týmto pochybovaním je však už prebúdajúci sa filozofický inštinkt, potreba hľadania filozofického princípu a skrze neho aj schopnosť dištancie od učenej tradície. „*Keby sme mohli nahliadnuť slobodným a nestranným pohľadom do kresťanského učenia a cirkevných dejín, museli by sme vysloviť niektoré – voči všeobecným ideám – protikladné názory, ale tak, ako je prirodzený vývoj nášho ducha brzdený a určovaný od našich prvých dní zvykmi a*

predsudkami a našim temperamentom, musíme považovať skoro za previnenie, keď si zvolíme slobodný oporný bod, ktorým môžeme zmeniť myslenie o náboženstve a kresťanstve a vysloviť o ňom nestranický a času primeraný názor.” [1]

Vedomie, že človek nepozná základ, z ktorého by dokázal porozumieť svetu a ktorý by preukázal jednotu dejín a prírodných vied, je - problém: čo ak dejinné myslenie je budované na predsudku človeka? „...sme poznačení dojmami nášho detstva, vplyvom našich rodičov, našou výchovou v našom vnútri, že sa nedajú tak ľahko vytrhnúť zakorenené predsudky na základe rozumových dôvodov alebo iba vôľou.

Sila zvyku, potreba niečoho vyššieho, pretrhnutie doterajšieho bytia, uvoľnenie všetkých foriem spoločnosti, pochybnosť, či ľudstvo nie je vedené už dvetisíc rokov bláznivým preludom, pocit vlastnej trúfalosti a šialenej odvahy: to všetko bojuje jeden nerozhodný zápas...” [1]

Otázka možnosti pochybovania nad teleologickou vierou odvodzovania zmyslu života a skutočnosti z významu súcien a dejín ich vzťahov sa ukazuje už v tejto práci ako pomerne zrejmá: umelecký princíp sveta (princíp hry), ktorý jasnejšie formuluje v práci *Zrodenie tragédie*... a ktorý objavuje aj v Herakleitovej filozofii, je dostatočnou platformou k problematizovaniu logiky vyplývania. Princíp hry zmyslu (skutočnosti) a významu (súcien) ukazuje na možnosť odstupe od logiky významu pojmov a naznačuje aj cestu hľadania zrozumiteľnosti pomeru medzi osudom (skutočnosť) a dejinami (súcna).

Už samotný názov práce – *Osud a dejiny* – akoby mal demonštrovať, v potrebe rozlíšenia skutočnosti a jej dejinného sprítomňovania sa, že predmetom filozofie nemôže byť *uchopenie* skutočnosti na úrovni pojmového myslenia, ale samotná potreba *problematizovania* takéhoto myslenia.

Rozlíšenie rámca skutočnosti a ukazujúcich sa súcien totiž zrkadlí aj úroveň a kvalitu myslenia; kauzálne vyplývanie, ale aj kauzalita predstáv, reprezentujú typ pozorovateľa skutočnosti, ktorý svoju zameranosť a naladenosť na svet získava nie

z hodnoty a mierok skutočnosti, ale z pohnútok osobnej vôle, zo zrozumiteľnosti, ktorej význam je subjektívny a to aj vtedy, ak rámcovo zodpovedá dejinnej univerzalite. Táto diskontinuita je pre dejinnú interpretáciu nejasná a nezrozumiteľná.

Diskontinuitu a teda nevyhnutný priestor pre dištančnú pozíciu filozofa – pozorovateľa mierok oboch *univerzalít* (*osudu a dejín*)¹ Nietzsche chápe v nepomere vôle skutočnosti a učenej vzdelanosti, odvodenej *logikou* dejín. Už týmto rozlíšením naznačuje, že povahou skutočnosti je jej dvojznačnosť, niečo nezrozumiteľné; dvojznačnosť ale nemôže byť akýmsi teleologickým účelom dejín, tak ako nemôže byť zmyslom (osudom) skutočnosti jeho železný zákon determinizmu. Je to fenomén osobnej vôle človeka, kto vyjavuje *dvojznačnosť* povahy a kto dokáže rozpoznať túto povahu ako pomer rámca (zmyslu) a dejín (významu) skutočnosti.

Nietzsche v práci *Osud a dejiny* (zachovanej v jeho pozostalosti) filozofiu rámca, vlastnú povahu sveta, predstavuje ako skutočnosti *vôľu* v jej nečasovej prítomnosti, osud, jej vlastný zmysel. Ten ale nedokážeme rozpoznať relevantne, pretože nám v tom bráni subjektívne formovaná osobná vôľa a tradícia dejín. Otázku: *Kto teda dokáže identifikovať celosť skutočnosti, jej rámec?* naznačuje ešte pomerne vágne (totiž: „praví ľudia”), avšak môžeme tušiť, čo tým chce povedať: dokážu to iba ľudia filozofického inštinktu, schopní dištancie k významu pojmov {neskôr to spresňuje postulátom: „*contradictio in adiecto*” ([3], 16, 182)}. Identifikácia fenoménu génia (filozofického inštinktu, inštinktu neskresleného významom súcien a pojmov) je pre Nietzscheho nateraz nejasná a intuitívna, hoci nepochybuje, že je „*najprincipiálnejším základom ducha*”.

Génus je podľa Nietzscheho synonymom predmyslenia, rámca myslenia, intuície, filozofického inštinktu. V tomto zmysle je to pozícia filozofa, pomocou ktorej bytostne, prvotne, až osudovo rozpoznáva, že dejiny sveta, histórie človeka a myslenia sú iba akýmsi nepriamym sprítomňovaním génia, hlasom konotujúcim s významom, o ktorého porozumenie sa teoretický človek usiluje. „*Je úplnou trúfalosťou chcieť riešiť filozofické problémy, o ktorých sa vedie po celé tisícročia názorová vojna: zvrátiť*

¹ Domnievame sa, že medzi *osudom* a *dejinami* nemôžeme nachádzať význam vzťahu, ako mu rozumieme na úrovni vzťahov medzi súciami; radikálne rozlíšenie medzi oboma pozíciami ukazuje, zdá sa, na ich pomer ako na diskontinuitu toho, čo by sme klasicky označili za kontinuitu. Odtiaľ vychádza téza, že obe pozície reprezentujú, z úrovne diskontinuity, dva typy racionality, resp. požiadavka skúmania otázky hľadania ich možnej identity.

názory, ktoré pozdvihovali ľudí podľa myslenia najduchaplnejších mužov na úroveň pravých ľudí: zjednotiť prírodné vedy s filozofiou, bez toho, aby sa poznali hlavné výsledky obidvoch disciplín: konečne vytvoriť z prírodných vied a dejín vecný systém, pričom sa ešte neukázala jednota svetových dejín a najprincipiálnejších základov ducha.” [1]

Porozumenie skutočnosti neprináleží logike významov súcien; hoci človek skutočnosť ako niečo predmyslené prijíma, nedokáže už akceptovať jej rámec inak ako na úrovni vlastného myslenia, resp. jeho teleologicky vedenej kauzality, ak ide o svet jeho života.

Za nástroj porozumenia jednoty, identity filozofie a prírodných vied, ducha a svetových dejín asi nebude vhodné považovať jazyk vedy, pretože nepoznáme predmet filozofie na úrovni, akou sa on ohlasuje géniom ducha. Je ilúziou a až naivnou trúfalosťou veriť, že „*úrovni pravých ľudí*” porozumieme iba kritikou názorov „*najduchaplnejších mužov dejín*”.

Diskontinuita pomeru medzi „*úrovňou pravých ľudí*” a „*najduchaplnejších mužov dejín*” sa prieči logike vzťahov: zmysel skutočnosti (osud) nie je tej istej hodnoty ako ktorýkoľvek význam súcien a ich vzťahov. Svet sa nám ukazuje iba tak, ako mu rozumieme, pokiaľ je náš pomer k svetu zrozumiteľný. Zamieňať pomer dvoch nesúmerateľných hodnôt za otázku ich *vzťahu* nestačí; pre Nietzscheho je prvotný hlas génia, no ten logikou vyplývania identifikovať nedokážeme. Schopnosť rozpoznať v sebe cit pre rozlišovanie toho, čo je pre človeka *otvorené* a čo *skryté* a vedomie toho, že je tu pochybnosť, či *otvorené* a jeho logika dokáže reprezentovať *skryté* a jeho pomer k *otvorenému*, to je, zdá sa, dostatočná skúsenosť a podmienka na to, aby Nietzsche získal dostatočnú dištanciu k „*doterajšej*” filozofii. „*Ako často sa mi javí celá naša doterajšia filozofia ako stavba babylonskej veže, v ktorej je cieľom všetkých veľkých snažení dosiahnuť nebo; kráľovstvo nebeské na zemi znamená skoro to isté.*” [1]

Hľadať zrozumiteľnosť filozofie pomocou reči významov súcien - je to ilúzia, predsudok mysle. „*Nekonečný myšlienkový chaos v národe je bezútešným výsledkom; nastávajú veľké prevraty, keď dav pochopil, že celé kresťanstvo sa zakladá na domnienkach; existencia Boha, nesmrteľnosť biblickej autority, inšpirácia a iné*

ostanú vždy problémom.” [1] Ilúziou pre filozofiu je teda všetko to, vrátane dokazovania boha, čo je odvodené z abstrakcií, z jazyka prírodných vied a ako uvádza, z logiky dejín.

„*Pokúsil som sa všetko popierať...*” [1]

Ako je možné všetko poprieť, tradíciu, hodnoty celej európskej kultúry? Je to možné tak, že domnienku, vieru, predsudok, teda *jednotu* filozofie a prírodných vied v ich metodológii prijmeme iba za dôsledok tejto viery, dôsledok faktu, že doteraz ešte nebolo urobené azda to najdôležitejšie: totiž poukázanie na myslenie predikátom ako na *problém*.

Úloha filozofie, implicitne povedané, sa podľa Nietzscheho ukazuje v samotnom sproblematizovaní predikatívneho, sukcesívneho (historizujúceho) myslenia, v sproblematizovaní ilúzie, že myslenie, resp. významy pojmového jazyka zodpovedajú, relevantným spôsobom, významu ich reprezentácie.

V *prevrátanom* zmysle sa vec myslenia stáva akýmsi gordickým uzlom, ktorý nástrojom pojmového jazyka nepresekne, zároveň poukazuje na predmet filozofie ako na pole schopné transcendencie významu pojmového jazyka a to na úroveň *predpokladu* myslenia, ktorý zodpovedá povahe skutočnosti.

Pravda, Nietzscheho *Osud a dejiny* sú skôr filozofickou skicou, ako exaktne prepracovanou metodológiou filozofie; symptomatické je, že európsku kultúru považuje za dôsledok štýlu tzv. posokratovského myslenia, za výsledok smerovania ľudstva, *svietiaceho* si na cestu takýmto myslením. Nietzsche tu už pochybuje, že pole ľudského ducha, život v jeho plnosti je iba racionalitou pojmov; pochybuje, že ľudský duch (hlas génia) je identický, či významovo tej istej úrovne, ako jeho prezentovanie dejinným vývojom. „*Tak, ako prítomná morálka ako výsledok času, národa, smerovania ducha, tak je morálka výsledkom všeobecného rozvoja ľudstva.*

Ona je sumárom všetkých skutočností pre náš svet; je možné, že v našom nekonečnom svete nič viac neznamená, ako výsledok duševného smerovania”. [1]

Osud, zákon skutočnosti, neznamená ono klasické duševné smerovanie ľudstva, kultúru, jeho humanizmus, naopak, to, čo kultúra ponúka ako smerovanie, ako *osud*, môže byť, a podľa Nietzscheho je, skôr *fatum* ilúzie.

Čo je pre Nietzscheho *osud* a čo *dejiny*?

„Čo sú hnacie kolesá tohoto veľkého stroja času? Sú skryté, ale sú tým vo veľkom čase, čo nazývame dejinami. Číselníkom sú udalosti. Z hodiny na hodinu sa posúva ručička ďalej, o dvanástej svojho chodu s novým začiatkom; začína novú svetovú periódu.

A mohol by som vziať ako hnacie koleso humanizmus? (Potom by sa uplatnili obidva aspekty.) Alebo všetko riadia vyššie zretele a plány? Je človek iba prostriedkom alebo je nástrojom?

Pre náš účel, pre nás je to zmena, pre nás sú epochy a periódy. Mohli by sme vidieť aj vyššie plány. My vidíme iba, ako sa tvoria myšlienky z toho istého prameňa, z humanity pod vplyvom výslovných dojmov; ako tieto získavajú život a stav; ako sa stáva všeobecné dobro, svedomie a pocit zodpovednosti; ako večný výrobný podnik ich nanovo spracúva ako látku, ako tvorí život, ako vládnu dejiny; ako sa v boji vzájomne ovplyvňujú a ako z tejto zmesi vzniknú nové útvary. Boj a vlny rôznorodých búrok s prílivom a odlivom, všetci vo večnom oceáne.” [1]

Osud (rámec, zmysel skutočnosti) Nietzsche prirovnáva k „*hnacím kolesám*” času, ktoré nepoznáme, avšak tradícia dejín a *humanizmus* odvodený z týchto dejín sú iba dôsledkom „*hnacieho kolesa*” a ich pomeru k osobnej vôli človeka, časom udalosti a udalosti iba „*ciferníkom*” hodín.

Zdá sa, že Nietzscheho metafyzika nesmeruje k *inému* svetu a už vôbec nie odvodenému z logiky vyplývania; jeho metafyzika reprezentuje skôr predmyslenú skutočnosť, ako nečasový počiatok dejín, teda akýsi nadržátec dejinného myslenia tej istej skutočnosti.

„Všetko sa pohybuje v príšerných stále sa zväčšujúcich kruhoch navzájom, človek je vždy jedným z vnútorných kruhov. Keby chcel zmerať vonkajšie záchvevy, musel by abstrahovať od seba a okolitých kruhov na ešte ďalekosiahlejšie. Tie ďalekosiahlejšie sú dejiny národov, spoločnosti a ľudstva. Spoločným centrom všetkých záchvevov, hľadať nekonečne malý kruh, je úloha prírodných vied; teraz poznávame, že tu si človek hľadá pre seba také centrum, ktoré musí mať pre nás jedinú dôležitosť: dejiny a prírodné vedy.

Kým ale človek v kruhoch stretne svetové dejiny, začne boj medzi vôľou jednotlivca a spoločnou vôľou; tu je naznačený dôležitý problém – otázka a

oprávnenosť jednotlivca k národu, národa k ľudskosti, ľudskosť k svetu; tu je základný pomer osudu a dejín.” [1]

Nietzsche tu, implicitne, ukazuje na problém logiky vyplývania; naše myslenie sa pohybuje v „*stále sa zväčšujúcich kruhoch*”, pričom „*človek je jedným z vnútorných kruhov*”; myslenie, na ktorom je vybudovaná ľudská kultúra je teda *obrátene* k budúcim kruhom, k budúcnosti; v tomto môžeme pozorovať, že takéto myslenie je typom historického myslenia, tak ako človek jeho historickým prototypom. Úloha hľadať „*nekonečne malý kruh*”, píše Nietzsche, patrí prírodným vedám, avšak tento smer bádania naráža na boj osobnej vôle človeka a spoločnej vôle dejinnej kultúry (učenej tradície).

Nájsť pomer osudu a dejín, pomer *rozširujúcich sa kruhov poznania a nekonečne malého kruhu* nie je teda, implicitne, úlohou historického človeka, ale človeka, ktorého osobná vôľa dokáže rozpoznať diskontinuitu tohoto pomeru.

Identifikácia a porozumenie základného pomeru *osudu a dejín* sú atakované pomerom slobodnej vôle a osudu, pričom Nietzsche v dodatku k práci *Osud a dejiny (Jugend-schrieff: Sloboda vôle a osud)* píše: „*Sloboda vôle, v ktorej nie je nič iné ako sloboda myslenia, je ohraničená podobným spôsobom ako sloboda myslenia. Myšlienka nemôže prekročiť šírku myšlienkového kruhu; myšlienkový kruh spočíva ale na získaných názoroch a môže s týmto rozšírením rásť a stupňovať sa, bez toho, aby boli prekročené prostredníctvom stavby vedomia určité hranice. Rovnako je schopná sloboda vôle stupňovať sa k istému hraničnému bodu, vo vnútri týchto hraníc ale neohraničenému. Niečo iné je presadiť vôľu do diela; schopnosť k tomu je nám fatalisticky prispôsobená.*” [1]

Vystúpiť z kruhu historického myslenia nie je možné myslením rozširujúcich sa vln poznania; takáto možnosť je daná schopnosťou a tá je *prebúdzaná* a formovaná *osudom*. Schopnosť slobodnej vôle stupňovať sa k „*neohraničenému*” je, tak, ako presadiť túto vôľu, fatalisticky daná. Je daná, implikuje, iba niekoľkým jedincom.

Riešenie a porozumenie pomeru *osudu a dejín* je úlohou génia, sily a schopnosti človeka identifikovať sa v histórii života cez jej nekauzálny, nečasový *predpoklad*.

Až schopnosť nazerať *predpoklad* myslenia, onen *nekonečne malý kruh bez hraníc*, môže osvetliť historické myslenie ako základný problém, ktorý historickému človeku bráni porozumeniu pomeru *osudu* a *dejín*.

Môžeme pomer *osudu* a *dejín* chápať ako reláciu vzťahu? Nie je to skôr pomer dvoch, v sebe nachádzajúcich úrovniach toho istého?

„Osud je nekonečnou silou odporu proti slobodnej vôli, slobodná vôľa bez osudu je práve tak málo mysliteľná ako duch bez spoľahlivosti dobra bez zla.

Iba v protiklade je jednota.

Osud hlása opäť vždy základnú vetu: »Udalosti sú tie, ktoré tie udalosti určujú«. Keby to bolo jediné pravdivé tvrdenie, potom by bol človek loptičkou temných síl, nezodpovedný za svoje chyby, úplne slobodný od morálnych rozdielov, nevyhnutné oko v reťazi. Šťastný, že svoju situáciu neprehliada, keď sa netrhá v putách, ktoré ho obopínajú, keď sa neusiluje popliesť so šialenou chuťou svet a jeho mechanizmus.

Azda je to v podobnom spôsobe, ako je duch nekonečne najmenšou substanciou, dobro sa iba najmenším vývojom zla môže dvíhať, slobodná vôľa nie je nič iné ako najvyšší potenciál osudu.» [1]

Ak je slobodná vôľa v zajatí predsudku moci predikátu (pojmu), potom je *vôľou* historického myslenia; subjekt, ako výraz slobodnej vôle, je v takomto prípade niečo nejasné, vágne, niečo, čo pokrýva cestu k identifikácii osudu, čo bráni, vlastnými mierkami, rozpoznávať mierky, ktoré sú *predpokladom* historických udalostí; fakt slobodnej vôle jednotlivca ukazuje na dvojznačnú úlohu syntézy *osudu* a *dejín*: ona sa v osude nezavršuje, tak ako neurčuje logiku dejín. Dejiny majú svoj zmysel iba vtedy, ak zodpovedajú povahe (osudu) skutočnosti. Tá je spredmetnená v existencii slobodnej vôle človeka a v hľadaní jeho zmyslu, ako cesty naplnenia „*najvyššieho potenciálu osudu.*”

„Svetové dejiny sú potom dejinami matérie, keď sa význam toho slova chápe nekonečne široko. Musia byť však ešte vyššie princípy, pred ktorými sa všetky rozdiely spájajú do veľkej jednoty, pred ktorými je všetok rozvoj, stupne vývoja, všetko vteká do nekonečného oceánu, v ktorom sa všetky vývojové páky sveta znovu nachádzajú, zjednocujú, zlučujú do jedného.» [1]

Metodológia identity *osudu* a *dejín* je podľa Nietzscheho možná, no nie na úrovni racionality dejín. „*Vyššie*” princípy – to je úloha filozofie, filozofie, ako akéhosi *prostredníka* medzi *osudom*, rámcom skutočnosti a *dejinami*. „*Vyššie*” princípy dokážu ponúknuť človeku zrozumiteľnosť toho, čo je historickému mysleniu skryté a čo obe diskontinuitné úrovne spája, zjednocuje.

Obe konštanty, naznačené v úvode štúdie, majú poukázať na obťažnosť identifikácie zmyslu skutočnosti, až následne, ako jeho dôsledok, na reláciu pomeru medzi *osudom* (zmyslom skutočnosti) a *dejinami* (významom súcien a ich vzťahov); zrozumiteľnosť významu teda nedodáva logika ich vzťahov, ba ani logika vzťahov, ale zmysel; ten k vzťahom je však neporovnateľný, nie je možné ho odvodiť a vysvetliť kauzálnym myslením.

Zrozumiteľnosť pomeru medzi *osudom* a *dejinami* vyjadruje poukaz na význam zmyslu, logicky vzato, na štýl myslenia, ktorý nie je dôsledkom vzťahov, ale skôr ich nekauzálnym *predpokladom*; pravda, vyjavovanie významu zmyslu je aj vecou histórie: tá však zmysel iba hľadá a ono hľadajúce v praxi verifikuje, vlastne touto verifikáciou falzifikuje: človek hľadá rečou neverifikovateľný zmysel v jeho potvrdení činom, postojom k životu, ktorý je životom *otvorenosti* zmyslu; Nietzsche rozpoznaním (ne)pomeru medzi *osudom* a *dejinami* ukazuje na dejinný význam zmyslu ako slobody človeka, t. j. popretia fatálneho, železného zákona *ukazovania* sa *osudu*.

V práci *Osud a dejiny* naznačuje, v zápale, akoby až osudovo a trpkou, vlastnú filozofickú cestu, avšak, ako sa zdá, aj cestu filozofie v jej nečasovom význame, cestu *vôle* skutočnosti, ako hru s predsudkom subjektu, s ešte nesproblematizovanou mocou osobnej vôle, t. j. ako dejiny tejto mystifikácie, eo ipso ako hru skrytého odvádzaním pozornosti na to, čo sa ukazuje.

Osud a dejiny sú dozaista jasnou ukážkou toho, ako nejasne, ťažko a mladícky implikujú k vlastnému predmetu filozofie, t. j. *večnému návratu* základnej filozofickej otázky, neustálemu návratu, a zotrvávaniu, pri identifikácii *predpokladu* myslenia, prvopočiatku, prvej príčiny a pôvodnej sily skutočnosti. V tomto môžeme Nietzscheho filozofický projekt chápať ako *nečasový* imperatív filozofie, ako prirodzenosť jej neustále *otvoreného* problému a teda ako *nečasovú* túžbu po jeho porozumení. A

dodajme: Akoby až nadľudskú túžbu človeka - ako v súvislosti s hľadaním otázky a predmetu filozofie píše slovenský filozof P. Tholt - pri „odkrývaní zmyslu vlastného bytia, bytia v nás i mimo nás“ ([4], 271).

Literatúra:

[1] Nietzsche, F.: *Fatum und Geschichte, Jugendschriefft.*

www.virtusens.de/walther/werke.htm

[2] Nietzsche, F.: *Filosofie v tragickém období Řeků.* Olomouc 1994

[3] Nietzsche, F.: *Mimo dobro a zlo.* Praha 1998

[4] Tholt, P.: *J. Patočka a vznik matematickej prírodovedy.* Košice 2003.

PhDr. Štefan Jusko

sjusko@inmail.sk